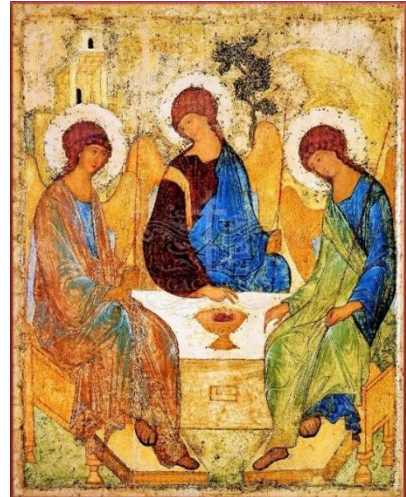

HET SPIEGELTJE VAN RUBLEV

Ieder die liefheeft is uit God geboren en kent God (1 Johannes 4, 7)

Blikrichting

U ziet hier misschien wel de beroemdste icoon ter wereld. Hij is van de 14de eeuwse kunstenaar Rublev. Maar voor ik daar verder iets over vertel, eerst dit. Iconen zijn niet zomaar plaatjes. Daar is in vroeger eeuwen lange tijd strijd over geweest. Er waren gelovigen die zeiden: Je mag toch geen afbeelding maken van God? Dan maak je van God een object, een afgodsbeeld. Je denk je hem te kunnen vangen in je blik. Maar de kerk van vroeger eeuwen wist ook wel dat God niet in een plaatje te vangen was. Een icoon is dan ook veel meer dan een plaatje.

Een icoon is een hulpmiddel in het verkeer met de Eeuwige. Ik kan het niet anders zeggen dan zo: een icoon wil helpen om de blikrichting om te keren. Je kijkt naar de icoon, maar wie eerbiedig kijkt, kan de ervaring opdoen dat iets in en door de icoon jón aankijkt. Een icoon wil transparant zijn voor de onzichtbare goddelijke wereld daarachter. Je wordt aangekeken door een mysterie dat oneindig veel groter is dan de icoon.

Drie-eenheid en...

Terug naar de icoon van Rublev. Het is een verbeelding van de drie-eenheid. Links zie je de Vader. Zijn kleur is die van goud: teken van hemelse majesteit. In het midden zit Christus. Zijn kleur is blauw: het blauw van de lucht waaronder hij op aarde mens werd. Rechts zit de heilige Geest. Haar kleur is groen. En groen is de kleur van de schepping. En de schepping heeft alles te maken met de Geest, want alles wat leeft, ademt Gods Geest.

Vader, Zoon en Geest – ze zitten aan een tafel. Daarop staat een schaal. Heeft het iets met het avondmaal te maken? Zou zomaar kunnen. Hoe dan ook, wij als

kijkers hebben zicht op de tafel, want de kring van Vader, Zoon en Geest is niet helemaal gesloten. Hij is open naar voren. Maar dan nu de verrassing: niet alleen de drie-enige God staat er op, u en ik ook. Althans, dat was waarschijnlijk de bedoeling van Rublev.

Spiegeltje

Kijk eens naar de voorkant van de tafel. Op het deel van het tafelkleed dat daar naar beneden hangt, zie je een klein rechthoekje. Wat doet het daar? Waar is het voor? Een verklaring is mogelijk deze: op de plaats waar dat rechthoekje zit, zat oorspronkelijk een spiegeltje. Wie voor de icoon stond, werd niet alleen aangekeken door een goddelijk mysterie, maar ook door ... zichzelf! Je zag jezelf aan tafel met de goddelijke drie-eenheid! Opgenomen in de kring van het goddelijk mysterie. En met jou erbij was de kring was compleet.

Het spiegeltje moet later verloren zijn gegaan. Maar als het waar is, wist Rublev met deze icoon een kernwaarheid van het geloof te verbeelden: de Drie-eenheid is een symbool van liefde, en liefde sluit niet uit maar in.

God is liefde of liefde is God?

Voor velen van ons zegt de Drie-eenheid niet zoveel meer. Ik vind dat jammer. Toegegeven: je komt de gedachte van een Drie-eenheid niet uitgewerkt tegen in de Bijbel. Maar de contouren ervan zijn al zichtbaar. Vooral bij Johannes. Vader, Zoon en Geest – ze worden in ons Bijbelgedeelte alle drie genoemd. En samen drukken ze voor Johannes uit: God is alomvattende liefde. Want liefde die alleen in de hemel blijft, is vrijblijvende liefde. Maar het goddelijk mysterie laat zich ook vinden in Jezus, die als geen ander mens met en voor de mensen was. En als de Geest wil God als een zachte fluistering in elk schepsel wonen en dus ook in ons. Overvloed van liefde.

Johannes gaat zelfs zover dat hij niet alleen zegt: God is liefde. Maar hij zegt bijna ook het omgekeerde: de liefde is God. Wie leeft in liefde, kent God. God kan namelijk alleen gekend worden door liefde. Alle andere dingen laten zich kennen door je verstand of je zintuigen te gebruiken, God laat zich alleen kennen door liefde.

Jij

Maar wat Rublev met dat spiegeltje laat zien, is ook dit: je mag ook met liefde kijken naar jezelf. Let wel, dat is geen evangelie voor narcisten. Narcisten kunnen alleen zichzelf als middelpunt zien van de wereld. De spiegel is hun grootste vriend. Ze hebben alleen maar zelfliefde. Alles moet om hen draaien. Maar daarmee loop je vast. Jij bent immers niet het middelpunt; Gód is het middelpunt. Maar zijn liefde is wél het medicijn voor iedereen die juist te *streng* is voor zichzelf.

Veel mensen zijn te streng voor zichzelf. Ook jonge mensen. Je wilt het goed doen in het leven. Je wilt je plekje veroveren in de wereld. Maar je wilt het misschien wel te goed doen. En met ambitie is niks mis. Maar je kunt ook je eigen slavendrijver worden. Altijd het gevoel hebben dat je onder de maat blijft. Dat het beter moet. Dat kan aan een veeleisende buitenwereld liggen. De maatschappij als geheel. Je familie. Maar het kan ook aan jezelf liggen. Je legt jezelf een onbarmhartige druk op. Je bent te streng voor jezelf. En daar ligt altijd angst aan ten grondslag. Angst om buiten de boot te vallen. Angst voor gezichtsverlies. Angst om tekort te schieten. Wat kun je daar moe en onrustig van worden! Dan heb je het spiegeltje van Rublev nodig.

Avondmaal

Ik kom er zo op terug. Maar eerst nog iets voor de ouderen. U kent nog de tijd dat het avondmaal in de kerk een strenge zaak was. Het was compleet het tegendeel van de icoon van Rublev. Geen open kring, maar gesloten. Je moest eerst maar eens nagaan of je wel waardig genoeg was om deel te nemen, want: pas op, hoor! Je moest dus aan een strenge norm voldoen.

Ik weet wel: dat was vooral bedoeld om duidelijk te maken dat Gods liefde wel gratis is, maar niet goedkoop of vrijblijvend. Maar het heeft ook veel kwaad gedaan. Er zijn nog altijd mensen die denken niet goed genoeg te zijn voor het avondmaal. Ze zijn ook te streng voor zichzelf. Want aan de tafel van de Heer is een open plek die speciaal voor jou is vrijgehouden. De icoon van Rublev, die zo goed uitbeeldt wat Johannes bedoelt, bevat een boodschap voor alle mensen – jong en oud - die neerkijken op zichzelf: kijk naar jezelf in een milder perspectief – het perspectief van Gods insluitende liefde. Kijk in het spiegeltje van Rublev.

Het is gezien

De meest beroemde zin uit de Nederlandse literatuur van de laatste eeuw, is waarschijnlijk die van Gerard Reve. Hij schreef als jongeman 'De avonden'. Het is een somber boek. De jonge Reve leed aan depressies en angsten. Hij vond maar moeilijk zijn weg in het leven. Zijn dokter raadde hem aan zijn leven op te schrijven. Het werd een van de bekendste romans uit onze recente geschiedenis. Het is geen opwekkend boek. Het laat zien hoe je juist op jonge leeftijd al kunt lijden aan de wereld. Toch eindigde dat sombere boek hoopvol. Aan het eind concludeert de hoofdpersoon: 'Het is gezien, het is niet onopgemerkt gebleven.' Gezien – door wie? Het wordt niet uitgesproken. God blijft onzichtbaar. Maar de hoofdpersoon weet zich door hem gezien. Uit dat inzicht zou bij Reve een geloof gaan groeien dat hij een leven lang trouw bleef. Een geloof dat hem troost bood. Gezien - je zou het de kern van het geloof kunnen noemen. Johannes en Rublev drukten op hun eigen manier hetzelfde uit: 'Je bent gezien, je bent niet onopgemerkt gebleven.' Je mag kind bij God aan huis zijn. Er is een plek in Gods liefde waar alleen jij in past. Kijk maar in het spiegelkje van Rublev.